

Александар ТРАЈАНОВСКИ

АЛБАНСКИОТ ТЕРОР ВО ЗАПАДНА МАКЕДОНИЈА ОД 1900 ДО 1904 ГОДИНА

Во Архивот за надворешна политика на Русија при Министерството за надворешна работа на СССР (АВПР МИД СССР)¹, во фондот бр. 279 Генконсулство во Салониках 1800-1917, Опис бр. 565, Дело бр. 983, стр. 1-7, пронајден е мошне интересен архивски автентичен материјал од прва рака под наслов: „**Списокъ на убиства, грабежи и кражби на селата: Галичникъ, Лазарополе, Трысьнче и Росоки. Рыканска каза, Дебарски мјотесарифлѣкъ 1902, 1903 г.**“. Покрај списокот на разбојништвата во спомнатите села, во документот постојат податоци и за селото Сушица за 1903 година, иако тоа не е заглавено во насловот. Покрај тоа во документот се спомнуваат грабежи, кражби и убиства во селата: Селце, Маврово, Жировница, С'лп – Кичевско, Радиовци – Тетовско и Сарај – Скопско. Се спомнуваат и месностите: „Света“ во Тетовско и Гостиварско, Лопушник, Барбарос и др. Во документите се регистрираат араамски потфати кои се простирале на просторот до Дебар и Дебарско, Кичевско, Прилепско, Битолско, Полог, дури до Скопско.

Иако во насловот на документот се омеѓани годините 1902-1903, сепак, всушност во списокот на извршените грабежи, кражби и убиства во пределите на Западна Македонија, главно во Река, се даваат автентични податоци за крвавите зачестени албански разбојништва, поретко и турски во периодот од 1900 до 1904 година. Во овие зачестени разбојнички потфати главно се крадело стока (овци, говеда, коњи), потоа покуќнина, пари и др. Зачестена форма на жестока експлоатација на албанските разбојнички банди над македонскиот народ било киднапирањето главно на деца на средна возраст и овчарчиња, за кои се барало откуп. Оние родители или богатите каји (кехаји) кои не можеле или не сакале да го платат откупот на детето или овчарчето, се случувало истите да бидат и екзекутирани.

Покрај овие крвави и зачестени разбојништва предизвикани главно од албански банди, а во помали случаи и од турскиот аскер и башибозук, главно од 1902 до 1904 година, во документот е реги-

¹ Архив внешней политики России, Историко-дипломатического управления Министерства иностранных делов СССР.

стриран и друг вид на двојна или тројна експлоатација. Имено, повеќето каји и побогати селани во Река, најповеќе сточари, имале свои дерухдеции², главно од албанска народност, кои требало да ги штитат од разбојништвата. За таа своја „услуга“ и за собирањето на државните даноци, дерухдециите им земале улeф – одредени полугодишни или годишни парични надоместоци.

Значи, покрај редовното на одреден начин „законско“ и „регулирано“ дерухдециство, дерухдециите се појавуваат и како крвави армии, кои по неколку пати во месецот доаѓале со свои дружини од 10 до 15 души по селата извршувајќи крвави грабежи и убиства над македонското население во Река и пошироко. Дури имало случаи, дерухдециите, што би значело буквално заштитниците, тајно да се договараат, кога тие не биле присутни во селата, други разбојнички банди да ги напаѓаат селата, вршејќи притоа жестоки грабежи, кражби и убиства. Во документов споменативе албански разбојнички банди се именуваат како Арнаути.

По секој разбојнички напад и пустошење, жителите на Река се пожалувале до турските власти во с. Жеровница, во Дебар или во Битола, и тоа до дебарскиот мутесариф, до дебарскиот и битолскиот владика, до рускиот конзул во Битола или до валијата во Битола. Сите овие жалби (арзохал) биле поткрепувани со селскиот печат – мур. Засега немаме согледувања дали тие биле позитивно решавани.

Документот изобилува со доста турцизми, кои главно и денес се споменуваат во обичниот македонски говор. За поспецифичните турски изрази даваме одредени објаснувања.

Од целокупниот докомунт недостасува една страница, кога станува збор за прикажувањето на грабежите, кражбите и убиствата во селото Росоки. Потоа, на последната страница на документот се прикажуваат грабежите и убиствата за 1902 до 1904 година, без да знаеме за кое село станува збор, и тоа почнувајќи од реден број 6 до 11, а притоа да не знаеме што се случувало под реден број 1 до 5. Најверојатно во изгубената страница на документот станува збор за албанските разбојништва над реканското село Селце.

Но, да оставиме документот да зборува сам за себе.

---

² Дерухдеции – дерухдеција; тоа се главно албански застапници, полномошници или „заштитници“ над македонското население, кои требало да го штитат од разбојничките банди и да ги собираат годишните султански даноци. Види поопширно кај: Александар Матковски, **Отпорот во Македонија во времето на турско владеење**, Том I, „Мисла“ – Скопје, 1983, 348.

СПИСОК

на

убийства, грабежи и кражби на селата:
Галичникъ, Лазарополе, Трысьниче и Росоки.

Рыканска каза, Дебарски мютесарифлѣкъ
1902, 1903 г.

Село Галичник, 1902 година.

24 јули.

– Имер-Пера од Дарда со 24 души дружина му зеде на Трајко Иванов 62 л.т. откуп со помош на двајца овчари.

6 август.

– На бачилото на Присонечка Планина „Маскаровец“ Таир-Шала го уби Иљо Србинов, а ги рани Трајко Василев и Кузман Гогов.

9 август.

– Таир-Шала, незадоволен од убийствата на двајцата овчари, го киднапира Пане Грандзев од истото бачило и го ослободи по добивањето на 60 л.т.

20 август.

– Еден караван одејќи за гр. Скопје, близу до Гостивар, беше нападнат и исцело ограбен. Луѓето од караванот се спасија со бегство.

16 септември.

– Од бачилото на Трпко Гиновски се земени 200 овци од разбојници од Кичевско-Гостиварско.

18 септември.

– Две големи фамилии „Бундалевци“ (бр. [аќата] Павле и Иван) се преселија во Битола поради зулумите, кражбите и тешките лихви во пари земени во вид на дерухдецилак. Куќата им беше ограбена од „јузбашиски заптии“ на Сали-Дема од Грика. Последниот понесе од своето село 14 кошници пчели за домазлѣк.

20 септември.

– Целадин-Сефер ја ограби до шајка куќата на Дамјаница Бошкоска и зеде едно 5 годишно девојче за откуп по грешка за дете. Но, кога виде дека е девојче, го ослободи близу до селото.

Во с. Радиовци (Тетовско), галичанецот Ставре Петрев, кој е сопственик на 1-12 чифта волови, многу овошни дрвја – круши, сливи, јаболка и др., и една воденица со 2 камена не зел ништо – ниту стотинка – во растојание од 8 години му се правени зулуми од страна на Казим-ага и брата му. Истиот Казим-ага уби еден калаџија затоа што последниот не му кажал: „Многу ти години, Ага!“. Сведетел на тоа е нашиот соселанец Негре Геров.

24 септември.

– Таир-Тала го киднапира во црквата „Св. Петка“ Марко Михаилов, кој што по 2 месеци беше пуштен по откупот од 30 л.т.

25 декември.

– Целадин-Сефер со 15 души дружина ја сруши куќата на Вељо Жантев, искрши 3 врати и ја зграбил*сета покуќнина, при што ги убил и 2-те жени, затоа што го сокриле поголемото дете, за да не биде земено во плен.

24^{ти} Септемвриј - Магара - Мага вје иселера при изоробан
и Св. Петриа - Мариа Мусаилова, којито ештег 2 интера суд
мугематис ертноу 30 Т. -

25^{ти} Декемвриј - Ангеладим - Соверге е 15 дуим дружина
пороручи везата на Белво Жантево, втронии 3 врати
и зароби везата похвбуцима, стамо уби и 2-ји жени, за
сверили по-губилото дме, за да не досе вжето во мѣста.

1903 год.

8^{ми} Маи - Шителни оти е. Галичник, идејан си оти, рогорница, во
интерисаебта, Краде (Субо. поле) Билго до с. Селко (Кучевско) и
нападнати оти разбойнички; посетуишт вжета везата
Иво Сегова е 40 Т, на Ристо Даво - 7 коња, на Ристо Ко
мова - 3, и на Косово - 3 коња.

21^{ми} Маи. Ндранци вжета во обвзи оти багилото на Мар
Тамавели. Нападено е аргован за јова во Кучево.

15^{ти} Маи. Замтне-оудачилис Алма - Ана е 40 дуим аса
суда 10 дена. Јде, ти и илшо не твати. хранѣне се на селон
рачнети.

7^{ти} Јуниј. Убиан си оти бинтаи замборничкиот: Јаву
Андрасов, Мага Ареов, Велики Несторов, Билгор Митров
Крестис Вадаров и Кипро Аврамов. Јидока аванати от
разбойничкиот - Саадим Ареланв оти е. Валица и Шире
оти Варда (Малески) - е 15-20 дуим дружина. Чуеласа и
15 дена кати илш вжета отжуга ертноу мивота 250 л.
и 10 кати дрѣтам.

9^{ти} Августов. Разбойнички оти е. Матица вжета на 1/2 в
рачнети оти селото ни 2-коњ на Стодво Арлеви,
и 2 - на Митали Силмонов.

18^{ти} Августов. Разбойнички вжета оти багилото на Митко Чола
нов 9 коња: 2 на Јовил Арлеви, 3 на Ристо Филипов,
на Јовил Мамов, 2 на Исидро Мадоров.

24^{ти} Августов. Во интерисаебта, Стогалик Билго до аска
мелки укродока е 4 коња на Филипо Чилев и 3 коња
Иван Георгиев.

Факсимил бр. 1 од втората страница на документот, каде се согледуваат раз
бојништвата во Галичник во крајот на 1902 и во наредната 1903 година, т.е. од 8 мај
до 24 август

1903 год.

8 мај.

– Жители од с. Галичник, враќајќи се од печалба, во месноста „Краеве“ („Суво Поле“) близо до с. С'лп (Кичевско) беа нападнати од разбојниците; последните зедаа откуп: на Исо Гечов 60 л.т., на Ристо Јанов – 7 коњи, на Ристо Каржов – 3, и на Косто – 3 коњи.

21 мај.

– Кјафанци зедаа 60 овци од бачилото на Трпко Гиновски. Испратена е арзухал³ за тоа во Кичево.

25 мај.

– Јузбашиските заптии на Алил-ага со 40 души аскер, седеле, јаделе и пиеле 10 дена и ништо не платиле: се хранеле на селски трошок.

7 јули.

– Враќајќи се од Битола затворениците: Гаврил Андонов, Томе Арсов, Јаким Јавесторов, Глигор Трпков, Крсто Лазаров и Кипро Авромов биле фатени од разбојниците на Сеадин Арслан од с. Бочишта и Имер-ага од Дарда (Малесија) – со 15-20 души дружина. Ги пуштиле по 15 дена откако им беше земен откуп од 250 л.т. и 10 ката алишта.

2 август.

– Разбојници од ц. Межишта на 1/2 час растојание од селото зедаа 2 коња на Стојан Лумбар и 2 на Михаил Симонов.

18 август.

– Разбојници зедаа од бачилото на Трпко Јованов 9 коњи: 2 на Јаким Лулев; 3 на Ристо Филипов,³ на Јаким Томов. 2 на Јосиф Тодоров.

24 август.

– Во месноста „Стопанче“ се украде 4 коњи на Филип Илиев и 3 коњи на Иван Георгиев.

30 август.

– Разбојници зеле од селото 3 коњи на Коста Глигоров.

9 септември.

– Во „Сарај“ (Скопско) се украде 2 коња на Стамат Теодосиев и на Михаил Х. Глигоров.

19 септември.

– Во планината „Пашиница“ од бачилото на Јован Ст. Гуржоски од с. Селце, украдени се од Бајрам Бочишта 3 деца од Галичник:

---

³ Арзухал – арза значи молба, жалба, решение, извештај или рапорт.

Србин Вељов – 15 год. – Глигор Вељов – 13 год. и Стрезо Митрев – 18 годишен. Ги отпуштиле по откупот од 60 л.т.

26 септември.

– На 1/4 ч. растојание од с. Галичник разбојници од бачилото на Михаил Деспотов и Михаил Х. Глигоров украле 250 овци. Јавено е со арзохал од 21 април.

1 октомври.

– Од браќата Филипови се земени 4 коњи.

1904 год.

24 февруари.

– Во месноста „Света“ (Тетовско-Гостиварско) непознати разбојници зеда кесим на Евро и Евче Иванови и други нешта купени од пазар.

14 мај.

– Бајрам Бачишта, Кашир Велебрдо, Сеадин Арслан со 20 души дружина зеле 50 овци од бачилото на Трпко кехаја.⁴

20 мај.

– Рустем Џорж зеде 5 коњи од бачилото на Михаил Деспотов.

28 јуни.

– Сеадин Арслани и Бајрам Бочишта го зеле го зеле по плен Тофе Крстев Кукоски од бачилото на Јован Стефан Гуржоски. Тој беше ослободен по добивањето на 30 л.т. откуп.

5 јули.

– Дерухдежијата Пренч од Рич зеде од бачилото на Лазар Филипов 85 овци молзници на име на својот улеф.⁵

10 јули.

– Рустем Џорж, лански сејмен⁶ – сегашен арамија зел во плен од бачилото на Михаил Деспотов – Стефана Настев, 19 годишен младич, и му бара 100 л.т.

12 јули.

– Турци од околните села го убиле Софрета М'рфев во месноста „Краишта“ берејќи дрва.

13 јули.

– Во месноста „Говедарник“ 1/2 ч. од с. Галичник се украле 250 овци на Јосиф Новев и на Михаил Х. Глигоров.

---

⁴ Веројатно станува збор за погореспоменатиот, на два пати, крупен сточар од Галичник Трпко Гиновски. Воопшто, зборот кехаја или каја значи богат стопанин, сточар.

⁵ Тоа е полугодишна или годишна плата, во случајов на албанските дерухдеции.

⁶ Зборот сејмен значи чувар или заштитник, слично како и дерухдежија.

- 10^{ти} Август. Галичинци взема отс селото 3 км на запад на Кофа Темурово.
 9^{ти} Септември. Во Сараи (Селото Врза) е 2 км на запад на Стефанов
 Меденков и Михаил и Темурово.
 19^{ти} Септември. Во планината, Планиница^а отс барел
 на Нована Св. Гурджанска отс Селце, Греник е отс
 Баирам Башица 3 км отс Галичница. Селото Велско 15 км^а
 Темурово Касово 13 км и Селце Митрово 18 км. Овце
 на м. селце 60 и м. отс.
 26^{ти} Септември. На 1/2 е. растојание отс е Галичница разбојнички
 задничка отс отс барелот на Михаил Деспотово и Миха
 ил и Темурово 250 овце. Имено е с. архивот отс 21-Август
 1^{ти} Октомври. Отс брати Филипови Врза 4 км.
 1904 год.
- 24^{ти} февруари. Во итернативта „Света“ (Галичница-В.
 стивареж) неизлетени разбојнички взема селото на Врза
 и бр. Иванови и други итжа купени отс на заре.
 14^{ти} Мај. Баирам Башица, Шлакар (Велско) Селце
 Аралово е 20 души дружина взема 50 овце отс барелот
 на Митрово Касово.
 20^{ти} Мај. Густин Димитров взема 5 км отс барелот на
 Михаил Деспотово.
 28^{ти} Мај. Селце Аралово и Баирам Башица взема во
 митрово Митрово Корча Кучерово отс барелот на Нована Св.
 Гурджанска. Митрово селото селото селце 30 и. отс.
 5^{ти} Јуни. Дружината Тренев отс Рово взема отс барел
 от на Митрово Филипово 85 овце итжа селце
 улете лу.
 10^{ти} Јуни. Густин Димитров, ланки, селце - селце ара
 лова взема во митрово отс барелот на Михаил Деспотово
 Стефаново Касово, 19 годишен митрово, и митрово 100 и.
 12^{ти} Јуни. Митрово отс околност селце улете Селце Мит
 рово во итернативта „Крива“ - бр. итжа.
 13^{ти} Јуни. Во итернативта „Галичница“ взема отс Галичница
 Галичница е 200 овце на Кофа Касово. Михаил и Григорово

Факсимил ор. 2 од третата страница на документот преку се согледуваат раз
 бојништвата во Галичник од 30 август до 1 октомври 1903 година и од 24 февруари
 до 13 јули 1904 година.

14 јули.

– Разбојниците незадоволни од 250-те овци, се повратиле за да ја пленат останатата стока и при тоа го заробиле овчарот Секула Арсенов.

Истата вечер. Од бачилото на Лазар ќехаја украле 120 овци и сè друго уништиле. Разбојниците се од с. Кизина (Д. Малесија).

15 јули.

– Една разбојничка чета го нападнала бачилото на Христо Василев и убиле 20 овци.

16 јули.

– Разбојници го нападнале бачилото на Михаил Деспотов. При тоа го убиле овчарот Дамјан Јосифов, а на останатите овчари им заповедале да ги остават овците отпуштени.

17 јули.

– На Јосиф Тодоров му се украдени 60 јалови овци.

Заб. I.

За сите досегашни факти своєвременно сме јавиле во Реклар⁷, во гр. Дебар и во Битола.

Заб. II.

Дерухдежиите на с. Галичник се испишани од арзухалот од 21-и април и.г., та затоа сметаме за неумесно да ги повторуваме, но сумите коишто сме ги давале на нив изнесуваат на 600-700 л.т.

С. Лазарополе – 1900 год.

10 јуни.

– Бившите заптии Али-Ука од с. Мажишта и Мурат Манјан од с. Омежа (Горна Малесија) му украле 4 коњи на Серафим Трпков Хаџиевски.

15 август.

– Кметот Јосиф Дичов тргнал со двајца заптии и со 60 л.т. за таксим во Жерноница⁸. Али-Ука од Мажишта и Мурат Манјан од Омеже на месноста „Вртешка“ го убиле. Јавено е за тоа со арзухал во Дебар и во Реклар.

Истиот ден вечерта во часот 1/2 истите убијци се вратиле придружени од четири други башибозуци и се сретнале со селските заптии Адем-Лека од с. Зогве, Дан-Колец од с. Стушан, Суло-Кодра од истото село и Ази-Дац од Зогве. Слегле во селото, отвориле оган и го убиле Арсо Трпков и украле многу стока.

⁷ Реклар т.е. Река. Иако во насловот во списокот се истакнува дека спомнатите села спаѓаат во Реканската каза, Дебарски мутесарифлак, во текстот во документот на едно место погрешно се именува Рекански или Рекларски санџак.

⁸ Се смета на селото Жировница.

М. август.

– Се украле од с. Мажишта 2 коња на Дамјан Митрев.

15 август.

– На Јаков Јованов се украле два коња и биле отерани во с. Мажишта (Горна Малесија).

1902 год.

17 јули.

– Во времето на Абаз-бег „нов мулазим“⁹ сиромаштијата му носеше дрва дома придружуван од аскер. Едно утро, аскерот, поканет од нас, не дојде во гората, каде што се надеваме да откриеме нешто. Отидовме сами во гората и во месноста „Стража“, злодејците отворија оган на нас и ги убија: Дојчин Х. Мицков, 25 годишен, Димко Јосифов, Васил Серафимов и Димитрија Сотиров, а Рафаел Данаилов го ранија. Многу скокајќи по камењата и бегајќи останаа без глава и без нозе.

По 2 дена спомнативе разбојници: Али-Ука, Мурат-Манјак, Адем-Лека, Дан-Колец, Суло-Кожа, Азис-Дац и др. запалија една куќа, за да излезат селаните и да извршат и други убиства. Кога не излезе никој, застаана наспротив, зе доа да пукаат преку прозорецот и многу мали деца, кои спиеа, станаа жртва на крвавата драма.

15 септември.

– Во месноста „Лопушник“ Бекир-Нука од с. Бочево ги фати како заробеници: Гале Митрев и Пане Серафимов и ги пушти откако зеде по 40 л.т. – (Даден е арзухал во Дебар и во Жерноница)¹⁰.

... септември.

– Гореспомнатите злодејци го убија Серафим Симонов и Петар Попов во месноста „Барбарос“ (Кичевско-Прилепско), кои одеа за мелење на жито во Прилеп.

9 ноември.

– Харалмбо .... одејќи во Гостивар, над селото Маврово бил фатен (заробен) со 3 коњи, 2 товари шајаци, 20 торби со други ракоделија и пари 20 л.т. Бил ослободен по исплаќањето на други 20 л.т.

През цели 1903 год. војската, редарите и башибозуците се хранеле на наш грб: сирење, масло, леб, дрва, едно и друго сè што беше на нивно расположение и ужасот, којшто ни го нанесе преку целата година е неопислив. Како затвореници умиравме од глад. Особено за забележување во овој запис е заптијата чауш Кадри Касап, којшто немилосрдно и безбожно нè тепаше и глобеше. Тој правеше конаци на башибозуците: Рам-Дука, Таир-Тола и сите злодејци и разбојници,

⁹ Зборот мулазим има значење на стажант, асистент, помошник, поручник и воопшто лице кое завршило медреса и добило соодветна диплома, но сè уште не е поставено на служба.

¹⁰ Односно село Жировница.

коишто погоре ги споменавме, и коишто во нецели две години немилостиво ни истепа 1-12 души. Зрно жито не ни остави во куќа и ништо потребно за во куќи.

1903 год

През есента.

– Адем-Лека зеде 5 коњи на Мелетија Дојчинов.

1904 год.

10 мај.

– Кметот Јосиф Петров одејќи во гр. Дебар, за да ја однеси таксата за царските даноци, во месноста „Вртешка“ бил ранет со 3-4 куршуми. Му зеле 110 л.т. Убијците се оние, коишто се пишани во арзухалот, подаден до Н. Високопреосветштенство¹¹.

17 јуни.

– Адем-Лека зел во плен едно 10-годишно момче Крсте Ивнов, заедно со 3 коњи на татко му, којшто се спасил во бег. (Јавено со арзухал на В. Високопревасходителство)¹².

1 јули

– Во продолжение на неколкуте – 10-на дена селото остана опсадено од Адем-Лека и Рам-Дука и 30-40 души дружина барајќи пари за дерухдецилак.

– Дерухдеции –

За Кидина, Рич, Дарда, Калис и Мет-Алија од Кидина, Даут-Муре од Лузунија и Рам-Дука и други тројца од Грика, Лазарополе плаќа по 300 л.т. секоја година. Гореканите злодејства лицата коишто ги извршија се поучени од беговите: Афуз и Сефедин од г. Дебар.

Село Тресонче – 1902 год.

25 мај

– Разбојниците Адем-Ела и Рам-Леш од Блатца ги киднапираа овчарите: Глигор Саржов и Исијан Петров. Ги ослободија откако се дадоа 50 л.т. (Соопштено со арзухал во Дебар).

15 јули.

– Разбојникот Абди Думан од с. Стушан зароби едно дете – Стале Арсов. Го ослободи по добивањето на 35 л.т. откуп.

7 август.

– Се украдоа 5 коњи на Ѓорѓи Илов, 2 на Смиле Тренов и 2 на Марко Јуруков од разбојниците Целадин-Сефер, родум од Лузунија. (Јавено со арз. во Дебар).

¹¹ Тоа е обраќање кон владика – архирејот. Во случајов не знаеме дали станува збор за дебарскиот или битолскиот егзархиски владиката.

¹² Се однесува на рускиот вицекомзул во Битола, Иван Александрович Зиновјев.

13 август.

– Се украде 5 коњи на Данаил Петрев и 1 кобила на Мино Петков од разбојниците Осман-Леш, родум од с. Блатца. (Јавено со арзухал во Дебар).

15 јуни.

– Лам-Таш, родум од с. Блатца украде две кобили на Петко Саржов, а Осман-Леш од истото село украде 1 коњ на Мино Јаковов.

12 јули.

– Абди-Думан од Стушан со 16 души дружина ја продупчија куќата на Нестора Кузманов, ја ограбија до шајка, изгоре една плевна, се награбаа со храна и зеда една крава. (Јавено за тоа во Дебар).

5 ноември.

– Разбојникот Осман-Леш од Блатца со 16 души дружина го извади од куќата и го зеде како ќесир¹³ протугерот Јован Донеv. Му се даде 35 л.т. откуп и беше пуштен. (Соопштено со арзухал во Дебар).

10 ноември.

– Разбојникот Шаб-Занили од с. Блатца ја ограби куќата на нашиот кмет Мирчо Трпчев. Загубата е образложена во арзухалот поддаден во Дебар и Битола.

1904 год.

20 мај.

– Разбојникот Ружит-Дан украде 5 коњи на Марко Јуруков. (Јавено е со арзухал во Дебар и Битола).

– Дерухдеции –

с. Кидина, Зенил-Луш	800 гр. зл. годишно,
с. Калис, Вели-Суфа	700 гр. зл. годишно,
с. Дарда, Сул-Џедик	700 гр. зл. годишно,
с. Рич, Рам-Зија	700 гр. зл. годишно,
с. Лур, Биб-Кола и Мур. Џорж	700 гр. зл. годишно,
с. Лума – безимен	600 гр. зл. годишно,
с. Лузунија, Рустем Џорж	800 гр. зл. годишно,
с. Блатца, Тахир-Леш	1500 гр. зл. годишно,
с. Зогија, Рустем-Мифтар	1500 гр. зл. годишно,
с. Горица, Рам-Каја	1500 гр. зл. годишно,
с. Мажица, Малич-Џелеш	1500 гр. зл. годишно,
с. Мур, Бар-Калеш	300 гр. зл. годишно

Вкупно:

11,300 гр. зл. годишно.

---

¹³ Киднапирање, уцена, грабеж за откуп со пари.

с. Сушица – 1903 год.

29 август.

– Во месноста „Брезовец“ се украдоа 423 овци од разбојниците Рам-Дука, Далип-Јаким и Шаб-Зендел. (Јавено е со арзухал до дебарскиот мутесариф¹⁴ и со телеграма до валијата)¹⁵.

25 ноември.

– Синан-Веш од с. Мажица ја опљачка куќата на Вено Минов.

– Дерухдеции –

1. Хаџи-Чум, роден од Долни Дебар, во продолжение на 8 години ни земаше по 8 л.т. дерухдежилак, а таа (година) ни зеде 9 л.т.

2. Мето од с. Мажица во продолжение на 35 години земал по 10 л. т. дерухдежилак, а таа година ни зеде.

Тие убиства, грабежи и зулуми не им даваат можност на жителите да си одат на работа, за да ја извадат својата прехрана, поради коишто причини селото е речиси намалено и економски сосипано.

Царските заптии ранеле еден арамија Муликрас, а тој ни зеде 30 л.т. цереме за тоа наше неучество.

с. Росоки (Радоскок)

Нашето село од 100 куќи со 150 мажи, од 10 години наваму е смалено на 50 куќи и 30 мажи од следните причини:

1. **Бекир-Тршан** од гр. Дебар, којшто имал за земање 35 л.т. од селото¹⁶, во продолжение на 15 години не јавил никому, дека ја има за земање таа сума. По 15 години се појавува во селото со некаков запис од 35 л.т. и како си пресметал една беззаконска лихва, ни побара 1.000 л.т.; а за да не можеме да ѝ јавиме на Владата за неговите барања, зел со себе си 15 души Арнаути, сите вооружени и по негова заповед, дружината наскоро бараше секој селанец да им даде по 10 лири, а тој што ќе нема да плати му правеше запис; од сто куќи можеа да дадат само 5, а 95-те ги натера со дрво да му дадат 95 записи, по 10 л.т. секој и со годишна камата 45%. Жалосните селани – сите на печалба во тугина заминаа, по 4-5 години да седат таму, да работат, да постат, за да се исплатат на агата.

Којшто може да спечали, се исплати во продолжение на 5-6 години, а којшто не можеше остана, кој каде се наоѓаше, така што ги оставија и куќите и фамилиите.

Ако некој селанец дојде во својот дом треба да плати за 10-те лири 60-70. А сега колку селани сме останале агата сака да му платиме и за побегнатите; кога ги гледа во селото мажите, нè заплашува и јаде бесплатно со 10-15 души; собира по некоја лира по нај-безбожен начин и се враќа дома, – по неколку недели пак доаѓа.

¹⁴ Мутесариф е началник на округ.

¹⁵ Валија е началник на вилает, во случајов на Битолскиот вилает.

¹⁶ Веројатно во вид на дерухдежилак.

2. **Алмил-Дац**, од истиот град, собрал по истиот начин 50 лири т. Досега собрал повеќе од 900 л.т. и бара повеќе од 500 л.т.

3. **Оломан-Тузлук**, од г. Дебар, собрал по истиот начин повеќе од 300 л.т. и бара уште 300 л.т.

4. **Мурат Мала-Бекир**, од г. Дебар собрал 200 л.т. и бара повеќе од 150 л.т.

И четирите гореспомнати „аги“ од г. Дебар, доаѓаат еден по друг со по неколку (10-15) души Арнаути да ги собираат по безбожен начин беззаконските свои кредити, поради којашто причина селаните се разбегаа повеќе од половината, и селото наше е речиси испадено; по истите причини не е можно да ги исплаќаат на време царските даноци и повеќе од 400 л.т. се останати досега неплатени на Реканскиот санџак (Рекларскиот санџак).

Кога го јавуваме горното, молиме да се уништат беззаконските записи кај гореспомнатите лица, та да можат разбеганите селани да се приберат во своите куќи.

Дерухдџици

1. **Личе-Маџан**, од с. Омеже, земал во продолжение на 40 години по 30 л.т. дерухдџилак.

2. **Селим-Мет**, од Кидина, три пати земал од нашите селани по 500 кози, а 25 години наред по 20 л.т. дерухдџилак.

3. **Бекир-Џурж**, од с. Лузунија 4 години ни земал по 10 л.т.

И тројцата сега ни бараат пари; инаку ќе убиваат, ќе собираат, ако не им ја дадеме нивната годишна плата. По таа причина на 7-и декември м.г. 8 души разбојници на чело со Осман-Леш од с. Тополјани, однесоа...¹⁷

Во 1902 год. 15 август

6. Баше Бачишта беше го фатил овчарот на Иван Гуружов, кој беше ослободен по откупот од педесет (50) лири.

Во 1903 год. во септември

7. Баше Бочишта зароби три овчари на Ивана Гуружов и ги ослободи по добивањето на шеесет (60) лири.

Во 1904 год. 18 јануари

8. Зенилов Шабан од село Блатца, продрел во куќата на Крсте Тодоров и пленил сè што имало.

9. **10 април.** – Шакир од село Велебрдо ги ограбил сите селски говеда заедно со момчето на говедарот, и беа отерани во Малесија, а момчето по десет дена беше убиено.

---

¹⁷ Документот тука не е завршен, а станува збор за изгубена страница во оригиналот. На таков начин настаните вештачки се следат на наредната страница, под реден број 6 што се однесува за 1902 година, без да знаеме за кое село станува збор.

10. **28 јуни.** – Баше Бачишта, го фати овчарот на Ивана Гуружов и го ослободи по добивањето откуп од триесет (30) л.т.

11. **23 јули.** – Вечерта беше нападнато бачилото на Иван Гуружов од непознати разбојници и заробени трите овчари, а еден ранет.